

MURRAY STEIN

Jungi hingeatlas

Sissejuhatus

Eesti Transpersonaalne
Assotsiatsioon

Jung`s Map of the Soul: An Introduction
Open Court, Eleventh printing, 2009
Copyright © 1998 by Carus Publishing Company

Tõlkija: Tanel Mällo
Toimetaja: Ivar Tröner
Korrektor: Kaili Nurk
Kujundaja: Kalle Müller

© Eesti Transpersonaalne Assotsiatsioon, 2013
ISBN 978-9949-9457-4-0
Trükitud trükikojas Greif

SISUKORD

Tänuõnad 9

Sissejuhatus 11

Pealispind (Ego-teadvustatus) 25

Mitmekesine sisemus (Kompleksid) 50

Psüühiline energia (Libiido teooria) 76

Psüühe püürid (Instinktid, arhetüübid ja kollektiivne teadvustamatus) 106

Ilme ja varjatu suhetes teistega (*Persona* ja vari) 129

Teekond süvamaailma (*Anima* ja *animus*) 152

Psüühe transtsendentne kese ning terviklikkus (Kõrgem Mina) 181

Kõrgema Mina esilekerkimine (Individuatsioon) 202

Ajast ja igavikust (Sünkroonsus) 233

Märkused 261

Mõisted 270

Viited 274

Register 276

SISSEJUHATUS

*Aafrika lõunapoolseid randu võis pisut uurida, aga
ida pool ei olnud midagi peale hirmu ja tundmatuse.
Mitte „meie meri”, vaid Müsteeriumide Meri,
Mare Ignotum.*

Carlos Fuentes, „Maetud peegel” („El espejo enterrado”, 1992.

Carlos Fuentes „Der vergrabene Spiegel. Die Geschichte der hispanischen
Welt” Hoffmann und Campe, Hamburg 1992.)

Sel suvel, kui Jung suri, valmistusin kolledžisse astuma. Oli 1961. aasta, inimkond asus uurima väliskosmost ning käis aktiivne võistlus, kes jõuab esimesena Kuu peale – kas ameeriklased või venelased. Suur kosmose vallutamise seiklus oli kogu maailma tähelepanu orbiidis. Esmakordselt ajaloos õnnestus inimestel jätta *terra firma* selja taha ning suunduda tähtede poole. Ma ei teadnud tollal, et meie sajandit jäävad tähistama hoopis inimeste sissepoole suunatud rännakud – suurejoonelised ekspeditsioonid iseenda sisemaailma, mida Carl Jungi taolised inimesed võtsid ette Sputnikule ja Apollole eelnenud aastakümnetel. Sedasama, mida tähendavad maailmale John Glenn ning Neil Armstrong väliskosmose uurijatena, tähendab inimese sisekosmose avastajana Carl Gustav Jung – vapper ning vankumatu tundmatusse rändaja.

Jung suri rahumeelselt oma Zürichi lähistel asuvas majas, läände jäävale järvele avaneva vaatega toas. Lõunast paistsid Alpid. Oma surmale eelnenud päeval palus ta pojalt end akna juurde aidata, et heita armastatud mägedele viimane pilk. Ta oli kogu elu uurinud inimese sisemaailma ning kirjeldanud oma avastusi paljudes töödes. Mina suundusin Zürichisse Šveitsis kavatsusega astuda Jungi Instituuti juhuslikult samal aastal, kui Neil Armstrong astus Kuu pinnale. See, mida siin raamatus kirjeldan, on kokkuvõtte ligi kolm aastakümnet kestnud Jungi hingeatlase uurimisest.

Mu sihiks on kirjeldada Jungi vaimseid avastusi just sellistena, nagu ta neid ise oma töödes esitas. Jungi esimene uurimisfaas võib tõesti sarnaneda Carlos Fuentesese Müsteeriumide Merre sukeldumisega. Ta oli nagu varajased maadeavastajad, kes asusid Hispaaniast üle Atlandi ookeani tee. Kaugete maade poole hakati liikuma põnevuse, ent samas ka hirmutundega. Mäletan oma esimesi katsetusi selles vallas. Erutus pühkis jalust ja oli sedavõrd tohutu, et otsisin tuge mitmelt ülikooli professorilt. Kahtlesin, kas mu teekond on päris „turvaline”. Jung tundus liiga hea, et olla tõsi! Äkki ma eksin, satun segadusse või valin vale teeotsa? Õnneks näitasid minu mentorid mulle rohelist tuld ja tollest ajast saadik olen rännanud ning avastanud järjest uusi aardeid.

Jungi enda teekond oli veelgi hirmutavam. Tal polnud aimugi, kas ta leiab aarde või kukub üle maailma serva kosmosesse. Kui Jung oma varba esmakordselt teadvustamatuse merre (ingl k *unconscious*, saksa k *Das Unbewusste*) kastis, oli see tõeline *Mare Ignotum*. Jung oli noor ja vapper ning püüdlas otsusekindlalt uute avastuste poole. Nii algas tema vaimne teekond.

Jung viitas sageli endale kui inimese psüühe – tolle kaardistamata müsteeriumi – esmauurijale ja avastajale. Tundub, et tal oli seikluslik loomus. Jungi – ja tänaseni ka meie – jaoks oli psüühe määratu suur territoorium, mida ei olnud varem märkimisväärselt uuritud. See oli müsteerium, mis pakkus seiklejatele väljakutseid

ja rikkalike avastusi ning pelutas arglikke hullumeelsusega. Jungi jaoks omandas psüühe uurimine väga suure ajaloolise tähenduse, sest – nagu ta kord ütles – ripub kogu maailm psüühe niidijupi otsas. On eluliselt tähtis, et me sellega tuttavamaks saaksime.

Suurim küsimus seisneb muidugi selles, kas inimese psüühet on üldse võimalik tundma õppida, selle sügavusi loodida, seda avarat territooriumi kaardistada. Ehk oli see ülejäänud 19. sajandi teaduslikust grandioossusest, mis motiveeris süvapsühholoogia varajasi pioneere nagu Jung, Freud ja Adler seda pingutust ülepea ette võtma? Ning arvama, et nad suudavad sõnulseletamatut ja ülimalt arusaamatut psüühet defineerida. Sellegipoolest asusid nad *Mare Ignotum*'i kursile ja Jungist sai sisemaailma Christopher Columbus. Kahekümnes sajand oli teaduslike läbimurrete ning tehnoloogiliste imede ajastu. Samuti oli see sügava sisekaemuse ja tavapärase inimliku subjektiivsuse uurimise ajastu, mille resultaat on tänapäeval süvapsühholoogia valdkond.

Üks viis psüühega tutvumiseks on uurida kaarte, mis on suurte pioneeride joonistatud ja kättesaadavaks tehtud. Nende töödest leiame palju teeviitu, mis innustavad ehk meidki seda valdkonda edasi uurima ja uusi avastusi tegema. Visandlik, ehk isegi toores ja lõpetamata, võib Jungi hingeatlas olla hea teekaaslane neile, kes ihkavad astuda eksimist kartmata sisemisse ruumi ehk Jungi hingemaailma.

Käsitlen käesolevas raamatus Jungi kui uurijat ja kaardistajat, nagu ta ise ennast määratles, ja lasen sel kuvandil suunata end ka tema psüühe olemust käsitleva teooria sissejuhatuse kirjeldamisel. Psüühe on tundmatu maa, mida Jung uuris. Tema teooria on nagu kaart, mille ta psüühe kohta avastatud seisukohtade esitamiseks joonistas. Seega üritan ma kirjeldada oma raamatus Jungi hingeatlast, et juhtida teid, lugejad, läbi tema kirjutiste hinge territooriumile ning sealt veel edasi, sellest läbi. Nõnda toimides kaardistan ma küll vaid juba olemasolevat maakaarti, kuid loodan siiski, et see

osutub kasulikuks ja huvitavaks retkeks, mis kannab teid Jungi ellu ning tema töödesse.

Nagu kõik kartograafid, töötas ka Jung käepäraste vahendite ja tõendusmaterjaliga. Sündinud 1875, lõpetas ta 1900. aastal meditsiiniõpingud Šveitsis Baseli Ülikoolis ning 1905. aastal psühhiaatriaõpingud Zürichi Burghölzli Kliinikumis. Tema elus tähendusrikkaks kujunenud kontakt Freudiga kestis 1907–1913, millele järgnenud paar aastat möödusid sügava eneseanalüüsi tähe all. Selle tulemusena sündis väga isikupärane psühholoogiline teooria, mida nimetakse analüütiliseks psühholoogiaks ja mida Jung ise esitles maailmale esmakordselt 1921. aastal oma raamatus „Psühholoogilised tüübid”¹ (eesti keeles ilmunud Ilmamaa, 2005). 1930. aastaks, kui Jung oli 55-aastane, oli ta üles kirjutanud oma teooria tähtsaimad põhijooned, aga hulk olulisi teemasid ootas endiselt detailsemat käsitlust. Jung alustas nende läbitöötamist pärast 1930. aastat ja vastavaid analüüse kirjutas ta kuni oma surmani 1961. aastal.

Psüühe teadusliku uurimise projektiga tegi Jung algust oma täiskasvanuea varajases faasis. Oma esimest teaduslikku uurimust kirjeldas ta doktoritöös „Niinimetatud okultsete nähtuste psühholoogiast ja patoloogiast” (ingl k „On the Psychology and Pathology of So-Called Occult Phenomena”, saksa k „Zur Pscyhologie und Pathologie sogenannter okkulter Phänomene”)². Doktoritöös antakse psühholoogiline ülevaade andeka noore naise sisemaailmast, kellest me teame, et ta oli Jungi nõbu Helene Preiswerk. Teismelisena avaldus Helenel erakordne võime toimida meediumina surnud inimeste hingedele, kes kõnelesid tema kaudu märkimisväärselt autentse ajaloolise tonaalsuse ja aktsendiga. Jungi paelus see väga ning ta asus otsima võimalusi mõistatusliku psühholoogilise fenomeni interpreteerimiseks ja mõistmiseks. Hingemaastiku varem klassifitseerimata varjatud omaduste vahel edasi liikumiseks kasutas ta sõnaassotsiatsioone. Ta avaldas need uuringutulemused

mitmes artiklis, mis on tänaseks koondatud Jungi kogutud teoste II köitesse. Ta nimetas teadvustamatuse äsja avastatud omadused „kompleksideks”. See mõiste tähendus koos oma tähendusega jäi püsima ning tegi Jungi kuulsaks. Pärast komplekside uurimist hakkas ta tööle kahe tolle aja põletava psühhiaatrilise probleemiga: psühhooosi ja skisofreeniaga, ning kirjutas raamatu „The Psychology of Dementia Praecox”³ (saksa k „Über die Psychologie der Dementia praecox”, eesti k „Skisofreenia psühholoogiast”) mille ta ka Sigmund Freudile saatis – koos ettepanekutega, kuidas Freudi enda ideid psühhiaatrias rakendada (Freud oli hariduselt neuroloog). Freudi sooja ja entusiastliku vastuse peale tekkis Jungil temaga tihe ametialane kontakt ning temast sai värske psühhooanalüütilise liikumise juhtfiguur. Sellest said alguse Jungi uuringud neurootiliste seisundite hämaramatest regioonidest, mis päädisid rohkem või vähem muutumatute universaalsete fantaasiate ja käitumusmustrite (arhetüüpide) avastamisega psüühika sügavustes, mida ta nimetas „kollektiivseks teadvustamatuseks”. Arhetüüpide ja kollektiivse teadvustamatuse kirjeldamine ja üksikasjalik selgitamine kujunes Jungi akadeemilise töö põhijooneks, mis eristab tema joonistatud kaarti kõikide teiste psüühika sügavust uurivate teadlaste kaartidest.

1930. aasta jagab Jungi ametialase elu pooleks: 1900. aastal alustas ta väljaõpet ning psühhiaatriauringuid kuulsas Burghölzli kliinikus ning 1961. aastal suri juba vana ning elutarga mehana oma kodus Küsnachtis, Zürichi järve ääres. Tagasi vaadates näeme, et Jungi esimesed kolmkümmend professionaalse tegevuse aastat olid erakordselt loovad. Just sellel ajal lõi ta oma monumentaalse psühholoogilise teooria põhilised elemendid, käsitledes samas ka tolle aja olulisemaid ühiskondlikke teemasid. Järgmised 30 aastat olid uute teoreetiliste konstruktsioonide osas vähem innovaatilised, kuid raamatute ja artiklite toodang oli senisest veel suurem. Need olid varasemate hüpoteeside ja tunnetuste süvenenud uurimise ja kontrollimise

aastad. Jung laiendas oma teooriaid, hõlmates sellesse ka ajaloo-, kultuuri- ning religiooniuuringuid ning lõi põhjaneva seose moodsa füüsikaga. Jungi kliiniline töö psühhiaatriliste patsientide ja analüütilises protsessis osalejatega oli tema ametialase karjääri esimesel poolel aeganõudvam ja intensiivsem kui hiljem, kahanedes minimaalseks 1940. aastal, kui sõda lõi Euroopas normaalse kollektiivse elu segi ja Jung elas üle südameataki. Kõik Jungi läbi viidud inimhinge uurinud olid personaalsed, seda eriti teoreetilise lähenemise poolest. Tema töö teadvustamata psüühika* osas ei toimunud mitte ainult patsientide või katseisikutega. Analoogse meetodi abil analüüsis ta ka iseennast, psühholoogiliselt oli ta mõnda aega iseendale peamine uurimisobjekt. Väga hoolikalt oma unenägusid uurides arendas ta samaaegselt välja aktiivse kujutluse tehnika ning just selle kaudu avastas enda sees veel sügavama sisemaailma.

Patsientide ja iseenda paremaks mõistmiseks arendas ta uue analüütilise tõlgendamise meetodi, mis tugines inimkultuuri, müütide ja religiooni võrdlevatel uuringutel. Jung kasutas maailma ajaloost pärinevat kultuurilist materjali, millel oli seos vaimsete protsessidega, ja nimetas oma meetodi „võimendamiseks” (ingl k *amplification*, saksa k *Amplifikation*).

Kõiki Jungi ideede päritoluallikaid ei ole akadeemilises maailmas veel väga täpselt tuvastatud. Oma kirjutistes tunnistab ta suurt tänuvõlga paljude varajaste mõtlejate ees, kelle hulka kuuluvad Johann Wolfgang Goethe, Immanuel Kant, Arthur Schopenhauer, Carl Gustav Carus, Eduard von Hartmann ning Friedrich Nietzsche. Mis tema vaimses arengus veel olulisem – ta loeb end antiikaja gnostikute ja keskaegsete alkeemikute otseseks järeltulijaks. Tema eelistatuim filosoof oli kahtlemata Immanuel Kant ning Hegeli dialektika mõjutused on tema olulistes teooriates äärmiselt

* Autori poolt ingliskeelses originaalis kasutatud *mind* tõlgitakse eesti keelde ka „meel”, käesolevas teoses kasutatakse vasteid „psüühika” ja „mõistus”. – *Toim.*

nähtavad. Oma sügava jälje jättis tingimata Sigmund Freud. Ehkki Jungi karjääri jälgides on võimalik jälgida tema mõtlemise kujunemist ning kasvamist ajas, oli tema intellektuaalne orientatsioon väga järjepidev. Paljud Jungi lugejad on tema hilisemate psühholoogiliste teooriate algeid täheldanud juba kolledžiaegsetes töödes, mida Jung kandis ette oma üliõpilaskorporatsioonis ning avaldas pealkirja all „Zofingia-Voiträge” („Zofingia loengud”). Vastavad tööd on kirjutatud enne 1900. aastat, kui ta oli Baseli Ülikooli üliõpilane. Ajaloolane Henri Ellenberger väidab, et „Jungi analüütilise psühholoogia algrakuke peitub Zofingia üliõpilasorganisatsiooni diskussioonides ning empiirilistes katsetustes oma noore meediumist nõbu Helene Preiswerkiga.”⁴ „Zofingia loengutes” väljenduvad Jungi varajased heitlused teemadega, millele ta kogu eluks truuks jäi: religiooni ning müstilise kogemuse allutamine teaduslikule, empiirilisele uurimisele. Isegi väga noore mehena väitis Jung, et niisugused teemad tuleks avada empiirilistele uuringutele ning läheneda neile avatud meelega. Oluline oli Jungi kohtumine William Jamesiga 1909. aastal Clarki Ülikoolis. See oli tipp hetk tema elus, sest on teada, et psühholoog William James jagas Jungiga sama seisukohta kogemuse osas. James kirjutas oma klassikalise uurimistöö „Religioosse kogemuse mitmekesisus” (Ilmamaa, 2013, ingl k „Varieties of Religious Experience”) Jungiga analoogset meetodit kasutades.

Kõigile oma uuringutele ning personaalsetele kogemustele toetudes koostas Jung inimhinge kaardi. See kaart kirjeldab psüühet tema kõigis dimensioonides ning teeb katset kirjeldada psüühe sise-
mist dünaamikat. Jung uuris psüühe ülimalt müsteeriumi alati väär-
rikalt. Tema teooriat saab küll lugeda kui psüühe atlasit või kaarti, ometi jääb see alati kaardiks sellise müsteeriumi kohta, mida pole võimalik ratsionaalsete mõistete ning kategooriatega tabada. See kaart kujutab elavat ja elavhõbedana püsimatut objekti – psüühet.

Peame Jungi lugedes meeles pidama, et kaart ei ole veel territoorium ise. Kaardi kohta omandatavad teadmised ei ole samad,

mis on kogemused psüühe sügavustest. Parimal juhul võib kaart olla kasulik töövahend neile, kes vajavad juhatust ja teenäitamist. Mõnele eksinule võib see osutada isegi elupäästjaks. Teistes ärgitab ehk tugevat soovi kogeda seda, millest Jung räägib. Kui mina alustasin Jungi lugemist, hakkasin oma unenägid üles kirjutama. Hiljem reisisin isegi Zürichisse ja õppisin neli aastat Jungi Instituudis. Teadvustamatuse analüüsi ja isikliku kogemise abil olen omandanud vahetu teadmise paljude Jungi avastuste osas. Sellegipoolest ei ole minu sisemine maailm tema omaga identne. Tema kaart võib suunda näidata ja maha märkida peamised kontuurid, pakkumata siiski spetsiifilist sisu. Seda teeb igaüks ise.

Paljude kaardi omaduste suhtes tugines Jung oma teaduslikule intuitsioonile ja hämmastavalt paindlikule kujutlusvõimele. Tema ajastul psühholoogias kasutusel olnud teaduslike meetoditega ei olnud võimalik hüpoteesi kollektiivsest teadvustamatusest kinnitada ega ümber lükata. Tänapäeval oleme selle suutmisele lähemal. Ent Jung oli kunstnik, kes kasutas oma loovat mõtet, et panna kokku pilt psüühe seesmisest maailmast. Sarnaselt kaunilt illustreeritud antiik- ja renessansiaja kaartidele, mis joonistati veel enne, kui kaarditegemine oli muutunud teaduslikuks, on ka Jungi loodud kaart mitte ainult abstraktne, vaid ka oivaline. Siit võib leida näkke ja draakoneid, kangelasi ning kurjuse saadikuid. Teadusliku uurijana oli tema kohustus oma aimdusi ja hüpoteetilisi konstruktsioone empiiriliselt testida. Siiski jättis ta piisavalt ruumi ka müütilisele kujutlusvõimele.

Jung töötas psühhiaatrilises või – nagu ta ise mõnikord viitas – kliinilise psühholoogia kontekstis. Tema varajaste aastate peamine õpetaja Burghölzli kliinikumis Zürichis oli tuntud Šveitsi psühhiaater Eugen Bleuler, kes sõnastas ühe keerulisema vaimse haiguse, „skisofreenia”, mõiste ning kirjutas väga palju ambivalentse psühholoogiast. Võimalusel otsis Jung oma teooriatele ja hüpoteesidele alati tõendusmaterjali ning kinnitusi enese uurimustest

väljastpoolt, aga loomulikult ka enese vahetust kogemusest. Tema lugemus ja uurimistöö haare olid tohutud. Jung armastas väita, et psüühe empiirilise uurijana joonistab ta kaarti, mis ei kirjelda mitte ainult tema enese sisemaailma territooriumi, vaid viitab ka inimhinge üldistele omadustele. Nagu teistel suurtel kunstnikel, evivad ka tema maalitud teosed väge, mis kõnetab paljude põlvkondade ning kultuuride inimesi.

Minu arvates rajas see tänapäeval laialdaselt tuntud ja kõrgelt hinnatud Šveitsi psühholoog, kelle töid loetakse siiski sageli hooletult ja kritiseeritakse tihtipeale järjepidetuse ning vastuolulisuse pärast, tegelikult koherentse psühholoogilise teooria. Ma näen seda kui kolmemõõtmelist kaarti, mis demonstreerib nii erinevaid psüühe tasandeid kui ka nendevahelisi dünaamilisi suhteid. See on terviklik kunstiteos, mis mõnedele meeldib ja teistele mitte. Selle postulaadid on esitatud teaduslike väidetena, ent samas on neist paljusid äärmiselt keeruline empiiriliselt tõestada või ümber lükata. Selles uurimisvaldkonnas toimub oluline töö, ent mida iganes selle tulemused ka demonstreeriks, pälvib Jungi panus jätkuvalt tähelepanu ja imetlust. Kunstiteosed ei aegu kunagi, ehkki kaardid võivad aja ja metodoloogiliste arengute käigus osa oma relevant-susest kaotada.

Jungi hingeatlase kirjeldamine lühikese raamatuna ei ole täielikult uudne lähenemine, teised – näiteks Jolande Jacobi ning Frieda Fordham – kirjutasid sarnased sissejuhatavad tööd juba ammu. Minu töö lisab neile loodetavasti väärtust teooria ja selles sisalduva peenekoelise ideedevõrgustiku sidumisel. Jungi teooriat esitades võetakse sageli tükike siit ja tükike sealt ning Jungi ühtne nägemus, mida mina tajun hinge peenekoelise kujutisena, ei avaldu nii selgelt. Samuti on varasemate tööde ilmumisest möödas märkimisväärne hulk aastaid ja aeg on küps uue käsitluse jaoks.

Minu eesmärgiks on demonsteerida, et ehkki Jungi atlasest eksisteerivad lüngad või vasturääkivused, on nende taga sügavam,

kõige aluseks oleva nägemuse ühtsus, mis ajutised loogilise täpsuse püüdest tekkinud kõrvalekalded kaugelt üles kaalub. Minu peamiseks eesmärgiks ei ole Jungi mõtlemise arengu demonstreerimine või selle praktiliste rakenduste käsitlemine psühhoteraapia ning psühhoanalüüsi seisukohalt. Pigem on eesmärgiks Jungi pärandisse kuuluvate kommentaaride ja detailide all oleva intellektuaalse ühtsuse esiletoomine. Hoolikas lugeja saab siit loodetavasti ülevaatliku pildi analüütilise psühholoogia teooriast just sellisena, nagu Jung seda ise tõlgendas, ning arusaamise olulisematest detailidest ning sellest, kuidas need tervikusse paigutuvad.

Jungi hingeäsitluse märkimisväärse ühtsuse tagamaa pärineb minu arvates tema mõtlemise sellisest omadusest, mis ei kasvanud välja rangest empiirilisest metodoloogiast. Jung oli intuiitivne mõtleja, kes jätkas Platoni ja Schopenhaueri laadsete vanade filosoofide liini. Ta lõi oma psüühe kaardi ideede põhjal, mis olid kättesaadavad tolle ajastu teaduslikule ning intellektuaalsele kogukonnale, ent lähenes neile ideedele omapärase vaatenurga alt. Ta ei tulnud välja mitte niivõrd uute radikaalsete tähelepanekutega, kuivõrd võttis kasutusele olemasoleva ning kujundas selle põhjal täiesti erilise mustri. Nagu osav maalikunstnik, kasutas ta erinevaid kujundeid ning kättesaadavaid materjale ning kombineeris neist midagi seninägematut.

Jung oli Meister Eckharti, Jakob Boehme, William Blake'i ja Ralph Waldo Emersoni laadne visionäär. Paljud Jungi olulised intuiitiivsed taipamised pärinesid tema otsestest transpersonaalsetest kogemustest, mis jõudsid temani unede, nägemuste ning aktiivse kujutlustöö kaudu. Ta tunnistab seda avalikult oma autobiograafias, milles kirjutab, et tema peamiseks õpetajaks „psüühe reaalsuse osas” oli Philemoni tegelaskuju, kes ilmus talle esmalt unenäos ning kellega ta seejärel pikki aastaid kestnud aktiivses kujutlustöös suhtles. Jungi teooria tõeliseks allikaks on psüühe otsesed kogemused, ning see on määravaks tema psüühe teooria seismise ühtsuse ja järjepidevuse seisukohalt.

Ent samaväärselt oli Jungi puhul tegemist väga pühendunud teadlasega, ning see eristab tema töid poetide ja müstikute kirjutistest. Tema töö põhineb teaduslikul meetodil, mis tähendab, et ta soovis esitleda oma töid teistele teadlastele ning lähenes oma uurimisobjektile empiiriliste vahenditega. Tema nägemusi, intuitsiooni ja sisemisi taipamisi ei jäetud kunagi rahule, neid kontrolliti inimkogemuse tõendusmaterjali foonil. Jungi vajadus teaduslikkuse ja empiirilisuse järele peegeldub tema teooria konarlikumatel äärealadel ja jämedakoelisemates lahendustes, mida saanuks intellekti ja kujutlusvõime varal palju peenekoelisemaks vormida. Empiiriline maailm – elu niisugusena, nagu seda kogetakse – on segane ega sobitu inimese mõtlemise ja kujutlusvõime loodud kastidesse. Kuna Jung oli samaaegselt visionäär ja intuiitiivne mõtleja ning empiiriline teadlane, on tema inimhinge kaart ühteaegu koherentne ja samas vaid pinnapealselt süstemaatiline ja järjepidev.

Üks põhjus, miks ma psühholoogina Jungi kirjutisi (mida olen kakskümmend viis aastat lugenud) jätkuvalt kõrgelt hindan, on tema omadus mitte olla kompulsivselt järjepidev. Uurides tõeliselt süstemaatilisi mõtlejaid, nagu Paul Tillich või Friedrich Hegel, olen tundnud end vingerdava ussikesena nende terasest mõttelõugade hammaste vahel. Nende mõtted on minu jaoks liiga tugevalt organiseeritud. Kuhu jääb segadus, elu mahlakus? See on suunanud mind tarkuse otsimisele pigem kunstnikelt ning poetidelt, eelistades neid filosoofidele ning teoloogidele. Ma olen jäikade ja piiratud süsteemide suhtes kahtlustav. Need tunduvad paranoidsed. Jungi kirjutised ei ole mulle iialgi niisugusel viisil mõjunud.

Jungi lugedes tajun alati temapoolset sügavat austust inimhinge müsteeriumide vastu ning selline suhtumine võimaldab silmapiiride avardamist. Jungi kaart avardab perspektiive, mitte ei piiritle neid. Loodan, et olen võimeline seda muljet lugejale edasi andma.

Minu käesolev töö on sissejuhatavat laadi. Kuigi ma väga loodan, et ka Jungi filosoofia edasijõudnud uurijad leiavad siit endale midagi kasulikku, on minu tõeliseks auditooriumiks need, kes tahavad teada, mida Jung ütles, kuid ei ole tema kirjutistesse ja keerukasse mõttemaailma sobivat sissepääsu leidnud. Iga käesoleva teose peatükk keskendub ühele teemale Jungi mõnes olulises teoorias. Vaatlen tema kogutud teostest spetsiifilisi lõike, mis on tema hingekaardi vastava osa iseloomulikeks joonteks. Piisavalt motiveeritud ja järjekindel õpilane võib neile viidetele toetudes ise jätkata. Loodetavasti mõjub tekstikeskne esitus sõbraliku kutsena algupärase materjali juurde ning innustab lugejat seisma silmitsi suure väljakutsega otsida üles oluline tähendus Jungi keerulisevõitu tekstidest ning mõtiskleda neis esitatud järelduste üle.

Tsiteeritud lõikude valik on minu isiklik eelistus. Samamoodi oleks saanud tsiteerida ning kasutada teisi võrdselt väärtuslikke tekste. Olen üritanud valida Jungi töödest selgemaid, kõige tuntumaid esseesid ja lõike, mis tema nägemuste olemuslikku koherentsust kõige paremini demonstreerivad. Jungi hingeatlas on intellektil, vaatlustel ning looval intuitsioonil põhinev suurepärase saavutus. Vähesed Jungi kaasaegsed ja tänapäevased mõtlejad on saavutanud midagi võrreldavat selle tohutu tööga, mis on lugeja ette toodud Jungi „Kogutud teoste” kaheksateistkümnes köites ja tema „Kirjade” kolmes köites, millele lisandub hulk intervjuusid ja üksikkirjutisi ning autobiograafia (kirjutatud koos Aniela Jaffega). Valisin selle materjali hulgast teemad, mis kuuluvad kõige olemuslikumalt tema teooria juurde ning jätsin välja need, mis jäävad rohkem analüütilise praktika ning kultuuri, ajaloo või religiooni tõlgendamise valdkonda.

Pöördun veel kord varem esitatud küsimuste juurde: kas Carl Gustav Jungi töödes valitseb mingi mõistetav süsteem? Kas ta on süstemaatiline mõtleja? Minu vastus sellele on ilmselt reserveeritud „jah”. Tema teooria on koherentne samamoodi, nagu Šveits

on koherentne riik, ehkki seal elav rahvas kõneleb nelja erinevat keelt. Tervik püsib koos sellest hoolimata, et selle osad näivad edukalt püsivat ja funktsioneerivat ka iseseisvalt. Jung ei mõtelnud süstemaatiliselt, nagu seda teeb filosoof, kes ehitab oma teooria tugevatele eeldustele ning tagab osade vastuoludeta sobivuse. Ta pidas ennast empiiriliseks teadlaseks ja seega sarnaneb tema teoretiseerimine empiirilise maailma korrapäratusega. Intuitiivse mõtlejana lahkab Jung suuri mõisteid, avardab neid teatud määral, jätkates seejärel oma teed järgmiste suurte mõistete poole. Sageli pöördub ta tuldud teed tagasi, kordab end ja täidab varasemaid lünki. Selline töömeetod teeb Jungi lugemise raskeks. Tervikliku ülevaate saamiseks tuleb olla tuttav tema kõikide töödega. Kui lugeda Jungi töid enam-vähem juhuslikult, võib tekkida kahtlus, kas need lõigud isegi Jungi mõtetes omavahel kokku sobituvad ning alles pärast kõikide tööde lugemist või pikaajalist mõtisklemist loetu üle võib aru saada, kuidas tema süsteem funktsioneerib.

Usun, et Jung tundis, et olles oma kliinilise töö ja isikliku kogemuse kaudu inimhinge tähendusrikkuse ja kaugemate ulatuste osas teadlikumaks saanud, pidi ta märkimisväärse aja kannatlikult töötama, et suuta seda inimhinge kohta käivat peenekoelist nägemust vastutustundlikult formuleerida. Ta ei kiirustanud oma tööga, sageli viivitas ta kirjastamisega aastaid ja ehitas struktuure, mis võiksid toetada tema mõtteid ka intellektuaalses kogukonnas. Üritades nüüd Jungi nägemust selle täies ulatuses hoomata, tuleb meeles pidada, et Jung arendas oma teooriat enam kui 60 aasta jooksul. Me ei tohiks olla sedavõrd mastaapse töö puhul järjepidevuses liigselt kinni, seda enam, et see on orienteeritud empiirilisele reaalsusele.

Jungi õpilased Zürichist räägivad temast järgmist lugu. Ükskord, kui teda teooria mingi osa suhtes järjepidetuses kritiseeriti, vastas ta: „Hoian pilku kesksel leegil ja katsun seada selle ümber peegleid, mis näitaks leeki ka teistele. Mõnikord põhjustavad

peegli servad kujutises lünki ja pilt ei sobi täpselt kokku. Ma ei saa sinna midagi parata. Vaadake ometi, mis see on, millele ma üritan viidata!”

Võtsin ülesandeks kirjeldada võimalikult täpselt, mida Jung oma peeglites demonstreerib. See nägemus on toetanud paljusid meie põlvkonna inimesi ja suudab loodetavasti olla visiooniks ka tulevikus. Eelkõige pakuvad Jungi kirjutised kujundeid suure müsteeriumi – inimhinge kohta.